

**МОТИВАЦІЯ ОВОЛОДІННЯ ІНОЗЕМНОЮ МОВОЮ ЯК ОДИН ІЗ ЧИННИКІВ
ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ЕКОНОМІЧНОГО НАПРЯМУ**

та розробку загальнонаукових засад теорії дуального змісту професійно підготовки майбутніх інженерів-педагогів.

1. Бабанский Ю.К. Оптимизация педагогического процесса: (В вопр. и ответах): Пер. со 2-го перераб. и доп. рус. изд. / Ю.К. Бабанский, М.М. Поташиник. – Душанбе: Маориф, 1987. – 191, [1] с.

2. Краевский В.В. Проблемы научного обоснования обучения (Методологический анализ) / В.В. Краевский – М.: Педагогика, 1977. – 255 с.

3. Куцов В.И. Роль философии в научном познании / В.И. Куцов. – М.: Знание, 1976. – 64 с.

4. Лазарев М. І. Полісистемне моделювання змісту технологій навчання загальноінженерних дисциплін: монографія / М.І. Лазарев. – Х.: Вид-во НФаУ, 2003. – 356 с.

5. Мостепаненко А.М. Проблема универсальности основных свойств пространства и времени / А.М. Мостепаненко. – Л.: Наука, 1969. – 229 с.

6. Пространство и время / М.А. Парнюк, Е.Н. Прицелый, И.В. Огородник и др. – К.: Наукова думка, 1984. – 294 с.

7. Пространство, время и движение / Под ред. И.В. Кузнецова. – М.: Наука, 1971. – 624 с.

8. Сохор А.М. Логическая структура учебного материала. Вопросы дидактического анализа / А.М. Сохор. – М.: Педагогика, 1974. – 192 с.

9. Чудинов Э.М. Философские проблемы пространства и времени / Э.М. Чудинов, А. Грюнбаум. – М.: Прогресс, 1969. – 590 с.

10. Философский словарь / Под ред. И.Т. Фролова. – 5-е изд. – М.: Политиздат, 1986. – 590 с.

11. Халперн Д. Психология критического мышления / Д. Халперн. – СПб.: Питер, 2000. – 512 с.

Стаття надійшла до редакції 26.11.2013

УДК 002.8(001.378):37

*Лілія Петльована, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри іноземних мов
Хмельницького національного університету*

**МОТИВАЦІЯ ОВОЛОДІННЯ ІНОЗЕМНОЮ МОВОЮ ЯК ОДИН ІЗ ЧИННИКІВ
ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ЕКОНОМІЧНОГО НАПРЯМУ**

У статті визначено мотиваційну сферу людини і охарактеризовано види навчальної мотивації: зовнішня та внутрішня; позитивна та негативна. Виділено ефективні форми та методи навчання іноземній мові та прийоми розвитку мотивації до її вивчення.

***Ключові слова:** мотивація, методи навчання, проектна технологія, рольові ігри, професійна підготовка.
Літ. 7.*

*Лилия Петлевана, кандидат педагогических наук, доцент кафедры иностранных языков
Хмельницкого национального университета*

**МОТИВАЦИЯ ОВЛАДЕНИЯ ИНОСТРАННЫМ ЯЗЫКОМ КАК ОДИН ИЗ
ФАКТОРОВ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ СПЕЦИАЛИСТОВ
ЭКОНОМИЧЕСКОГО НАПРАВЛЕНИЯ**

В статье определено мотивационную сферу человека и охарактеризованы виды учебной мотивации: внешняя и внутренняя; положительная и отрицательная. Выделены эффективные формы и методы обучения иностранному языку и приемы развития мотивации к ее изучению.

***Ключевые слова:** мотивация, методы обучения, проектная технология, ролевые игры, профессиональная подготовка.*

*Lilia Petliovana, Ph.D. (Pedagogic), Docent of Foreign Languages Department
Khmelnysk National University*

**THE MOTIVATION OF LEARNING A FOREIGN LANGUAGE AS ONE OF THE FAC-
TORS OF PROFESSIONAL TRAINING IN ECONOMIC DIRECTION**

The article defines the area of human motivation and describes the types of training motivation: external and internal, positive and negative. It highlighted effective methods of teaching foreign language and techniques of motivation to study it.

***Keywords:** motivation, teaching methods, design technology, role-playing games, professional training.*

Постановка проблеми. Проблема формування мотивації до вивчення іноземної мови у вищих навчальних закладах економічного напрямку обумовлена створенням європейського простору вищої освіти,

який висуває складні завдання щодо більш ефективного міжнародного спілкування. З розвитком економічних, політичних і культурних взаємовідносин між Україною та іншими країнами Європи виникають сприятливі умови для обміну

студентів, організації спільних наукових досліджень у різних галузях, поглиблення міжнародного співробітництва, розширення участі навчальних закладів, науковців, педагогів і студентів у міжнародних проектах, а також забезпечення спільних підприємств фахівцями вищого рівня. Тому цілком зрозуміло, що саме в наш час соціальне замовлення висуває нові вимоги до навчально-пізнавального процесу вищих економічних навчальних закладів, метою яких є формування та розвиток творчої, соціально адаптованої, готової до продуктивної діяльності в умовах ринкового економічного суспільства особистості, яка вільно володіє однією іноземною мовою або кількома мовами і здатна на взаємодії з носіями різних мов.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проведений аналіз вітчизняної та зарубіжної науково-методичної літератури показав, що спеціальним дослідженням, присвяченим формуванню мотивації вивчення іноземної мови у студентів вищих економічних навчальних закладів, у педагогічній теорії не приділялося достатньої уваги, оскільки в контексті дослідження мотиваційної діяльності особлива увага приділялася вивченню мотиваційної сфери та її формування у суб'єктів навчання шкільного віку (Л.І. Божович, О.В. Осипов, Г.І. Щукіна та ін.).

Ряд наукових досліджень вітчизняних науковців був присвячений проблемам формування мотивації до вивчення іноземних мов, зокрема студентів економічних спеціальностей (О.М. Яцишин), пізнавальних інтересів студентів немовних спеціальностей ВНЗ на матеріалі вивчення іноземних мов (І.В. Некоз), психологічних особливостей мотивації навчальної діяльності майбутніх інженерів-педагогів (Т.В. Чаусова). На необхідності професійного спрямування вивчення іноземних мов у немовних вищих навчальних закладах наголошують науковці у дослідженнях, присвячених формуванню професійних якостей майбутніх менеджерів зовнішньоекономічної діяльності (Н.Л. Замкова), активізації навчально-професійної діяльності студентів у процесі вивчення іноземної мови (Ж.П. Таланова), особливостям професійно спрямованого навчання іноземної мови в аграрному ВНЗ (Н.М. Тимошук).

Формулювання цілей статті та постановка завдання. Впливаючи на особистість, вивчення іноземної мови збагачує практичний досвід фахівця, формує його інтелектуальний потенціал, розвиває увесь спектр пізнавальних здібностей, сприяє становленню критичного самоусвідомлення та вмінню спілкуватися. Все це є ефективним засобом комплексного формування особистості, розвитку її творчого потенціалу.

Разом з тим, аналіз практичної діяльності викладачів вищих економічних навчальних закладів свідчить, що у більшості студентів недостатньо сформоване позитивне ставлення до вивчення іноземної мови, відсутнє розуміння зв'язку між знаннями іноземної мови та майбутньою професійною діяльністю, що негативно позначається на результатах навчання. Отже, існує суперечність між суспільно-професійною потребою в оволодінні іноземною мовою та недостатньо сформованим особистісним ставленням студентів до її вивчення. Недостатньо сформоване позитивне ставлення до вивчення іноземної мови у поєднанні з неповною теоретичною розробкою й методичним дослідженням проблеми формування мотивації вивчення іноземної мови у студентів вищих економічних навчальних закладів.

Отже, метою дослідження є визначення чинників, що впливають на розвиток мотивації до оволодіння іноземною мовою студентів економічного вузу та прийомів її розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Проблема мотивованості у навчанні виникає з кожного предмета, але особливо гострою вона виявляється у вивченні іноземної мови. Вся справа в особливій специфіці предмету, що вимагає від студента наявності певної бази і комунікативних здібностей. Нерідко це викликає у студентів певні складнощі і мотивованість зникає. Тому, розглядаючи мотивацію як основну рушійну силу у вивченні іноземної мови, відзначимо, що мотиви відносяться до суб'єктивного світу людини, визначаються його внутрішніми спонуканнями. Людина зможе вивчити іноземну мову, якщо лише сама відчужує необхідність в цьому, тобто буде замотивована.

Спробуємо розібратися, що ж представляє собою мотиваційна сфера людини і чим вона характеризується при навчальній діяльності. Поняття "мотив" науковці трактують по-різному. К. Вілюнас розуміє під мотивом умови існування [2, 35], Г.А. Ковальов – морально-політичні установки [3, 23]. Так або інакше, більшість погоджується на думці, що мотив – це або спонукання, або намір, або мета. Тому до цього поняття потрібно підходити комплексно, враховуючи всі можливі аспекти.

Тепер охарактеризуємо ті види мотивації, які мають місце при навчанні, зокрема, іноземній мові. Всі разом вони складають так звану навчальну мотивацію [6, 156 – 159]. Навчальна мотивація визначається рядом специфічних чинників:

- особливостями студента (стать, самооцінка, рівень інтелектуального розвитку);

МОТИВАЦІЯ ОВОЛОДННЯ ІНОЗЕМНОЮ МОВОЮ ЯК ОДИН ІЗ ЧИННИКІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ЕКОНОМІЧНОГО НАПРЯМУ

- особливостями викладача і його відношення до педагогічної діяльності;
- організацією педагогічного процесу;
- специфікою навчального предмету (в даному випадку іноземної мови).

На підставі вищеперелічених чинників навчальну мотивацію можна розділити на зовнішню і внутрішню. Зовнішня мотивація не пов'язана безпосередньо зі змістом предмету, а обумовлена зовнішніми обставинами. Прикладами можуть служити:

- мотив досягнення – викликаний прагненням людини досягати успіхів і високих результатів в будь-якій діяльності, у тому числі і у вивченні іноземної мови. Наприклад, для відмінних оцінок, здобуття диплома і т. п.;

- мотив самоствердження – прагнення затвердити себе, дістати схвалення інших людей. Людина вивчає іноземну мову, щоб отримати певний статус в суспільстві;

- мотив ідентифікації – прагнення людини бути схожим на іншу людину, а також бути ближче до своїх кумирів і героїв (наприклад, щоб розуміти тексти пісень улюбленої групи);

- мотив афіліації – прагнення до спілкування з іншими людьми. Людина може вивчати іноземну мову, щоб спілкуватися з друзями–іноземцями;

- мотив саморозвитку – прагнення до самовдосконалення. Іноземна мова служить засобом для духовного збагачення і загального розвитку людини;

- просоціальний мотив – пов'язаний з усвідомленням суспільного значення діяльності. Людина вивчає іноземну мову, тому що усвідомлює соціальну значущість навчання.

Внутрішня ж мотивація пов'язана не із зовнішніми обставинами, а безпосередньо з самим предметом. Її ще часто називають процесуальною мотивацією. Людині подобається безпосередньо іноземна мова, подобається проявляти свою інтелектуальну активність. Дія зовнішніх мотивів (престижу, самоствердження, і т. п.) може підсилювати внутрішню мотивацію, але вони не мають безпосереднього відношення до змісту і процесу діяльності.

Крім того, навчальну мотивацію можна розділити на позитивну і негативну. Наприклад, думка “якщо, я вивчатиму англійську, то отримаю на іспиті відмінно” – це позитивна мотивація. Думка “якщо я вивчатиму англійську, то складу іспит і мене не відрахують” – негативна.

А тепер звернемося до результатів опитування, проведеного в нашому вузі серед студентів економічних спеціальностей, з метою встановити, які ж мотиви рухають ними у вивченні іноземної мови. Всього було опитано 150 студентів,

застосовувався метод стихійної вибірки. Відповіді респондентів розподілилися таким чином:

- “Вивчаю, лише тому, що це потрібно за навчальною програмою” – 60%;

- “Щоб не відрахували” – 19%;

- “Хочу влаштуватися на хорошу роботу, побудувати успішну кар'єру” – 10%;

- “Щоб подорожувати за кордоном, спілкуватися з іноземцями” – 6%;

- “Вивчаю, тому що цікаво” – 5%;

Звичайно, метод усного опитування не претендує на всеосяжний обхват ситуації і розкриття прихованих суб'єктивних значень, але деякі висновки ясно можна зробити: переважна частина студентів при вивченні іноземної мови у вузі рухома просоціальним мотивом (“потрібно за навчальною програмою”, “щоб не відрахували”). Тобто можна сказати, що процес навчання для них – це або звичне функціонування, або вимушена поведінка. Невелика частина студентів вказала на мотив самоствердження (“побудувати успішну кар'єру”) і мотив афіліації (“щоб подорожувати”, “спілкуватися з іноземцями”). І при цьому лише 5% студентів мають внутрішню мотивацію – вивчають іноземну мову, тому що це їм подобається.

Головним висновком служить те, що студентами в основному рухають зовнішні мотиви, при цьому присутня значна доля негативної мотивації (“щоб не відрахували”, “не поставили двійку”). Це представляє якість протиріччя, оскільки престиж володіння іноземною мовою і його важливість в суспільному житті вирости і, здавалося б, має бути більше позитивної мотивації. Крім того, абсолютно ясно, що потрібно приймати дії направлені на виклик в студентів внутрішньої мотивації. Тобто, необхідно створювати такі умови, за яких у студентів виникає особиста зацікавленість і потреба у вивченні іноземної мови. Потреба у вивченні повинна відповідати таким різновидам внутрішньої мотивації, як комунікативна (безпосереднє спілкування на мові), лінгвопізнавальна (позитивне відношення до мови) та інструментальна (позитивне відношення до різних видів роботи).

Всі вищеперелічені види і підвиди мотивації є головними силами спонукання людини до вивчення іноземної мови. Проте слід пам'ятати, що якщо мотивація дуже сильна, збільшується рівень активності і напруги, внаслідок чого ефективність роботи погіршується. У такому разі високий рівень мотивації викликає небажані емоційні реакції. Необхідно знайти той оптимум, при якому висока ефективність є поряд із здобуттям радості від вивчення іноземної мови.

Широкі можливості для активізації навчального процесу представляє використання рольових ігор. О.А. Колесникова відзначає, що “рольова гра є умовним відтворенням її учасниками реальної практичної діяльності людей, створює умови реального спілкування, тому ефективність навчання тут обумовлена в першу чергу вибухом мотивації, підвищенням інтересу до предмету” [4, 14].

На відміну від діалогу або п'єси, які вивчаються щоб висловитись, рольова гра відповідає на питання чому (мотив) і навіщо (мета) потрібне щось сказати [4, 14]. Таким чином, центром уваги студентів стає зміст бесіди, що допомагає їм наочно переконатися в тому, що мову можна використовувати як засіб спілкування і, в результаті, рольова гра сприяє формуванню комунікативної компетенції навиків спілкування, необхідних при вивченні іноземної мови. Крім того, автор відзначає, що “гра активізує прагнення студентів до контакту один з одним і викладачем, створює умови рівності в мовному партнерстві, руйнує традиційний бар'єр між викладачем і студентом; гра дає можливість боязким, невпевненим в собі студентам говорити і тим самим долати бар'єр невпевненості” [4, 15], тим самим вносячи певний вклад до формування навчальної співпраці і партнерства на занятті.

Т.В. Семенова також відзначає значні навчальні можливості рольових ігор: “Рольову гру можна розцінювати як найточнішу модель спілкування, оскільки вона наслідує дійсності в найістотніших межах і в ній, як і в житті переплітається мовна і немовна поведінка партнерів” [7, 16]. Автор виділяє наступні переваги використання рольових ігор на занятті:

- рольова гра сприяє розширенню асоціативної бази при засвоєнні мовного матеріалу, оскільки учбова ситуація будується за типом театральних п'єс, що передбачає опис обстановки, характеру дійових осіб і стосунків між ними. За кожною реплікою мислиться відрізок змодельованої дійсності:

- рольова гра володіє великими можливостями мотиваційно-спонукального плану;

- рольова гра має освітнє значення, оскільки само перевтілення в ході гри сприяє розширенню психологічного діапазону, розумінню інших людей;

- рольова гра передбачає посилення особистої причетності до всього, що відбувається. Студент входить в ситуацію хоча і не через своє власне “я”, але через “я” відповідної ролі і виявляє велику зацікавленість до неї [7, 16 – 17].

Отже, можна зробити висновок про те, що рольова гра є перспективною формою навчання іноземній мові, оскільки вона сприяє створенню

сприятливого клімату на занятті, підсилює мотивацію і активізує діяльність студентів, надає можливість використовувати наявні знання, досвід, навикі спілкування в різних ситуаціях, тому використання рольових ігор на заняттях підвищує ефективність навчального процесу і дозволяє зберегти інтерес студентів.

Ще одним ефективним прийомом розвитку мотивації до вивчення іноземної мови є проектна технологія в області іноземної мови. Метод проектів в даний час знайшов широке вживання в багатьох країнах світу головним чином тому, що він дозволяє органічно інтегрувати знання студентів з різних областей при вирішенні однієї проблеми, дає можливість застосовувати отримані знання з практики, генеруючи при цьому нові ідеї. Так, Н.Ф. Коряковцева розглядає метод проектів (технологію проектів) як “одну з технологій у навчанні, у тому числі і іноземній мові, засновану на моделюванні соціальної взаємодії в малій групі в ході навчального процесу; взаємодія в ході навчання і навчання в системі соціальної взаємодії, при якій студенти приймають і виконують різні соціальні ролі і привчаються, готуються до їх виконання в процесі вирішення проблемних завдань в ситуаціях реальної взаємодії” [5, 125]. Проектна технологія забезпечує в самостійній роботі студентів ситуацію розвитку і створює оптимальні умови для продуктивної навчальної діяльності за рахунок:

- спрямованості на створення особового освітнього продукту;

- актуалізації конструктивно-творчої самостійної навчальної діяльності студента;

- реалізації творчого потенціалу студента як суб'єкта самостійної навчальної діяльності;

- актуалізації особистісно значимих мотивів навчальної діяльності;

- актуалізації взаємодії різних суб'єктів навчальної діяльності;

- інтеграції міжнаочного знання;

- включення процесу оволодіння мовою студентами і культури в реальну інформаційно-освітню, проектно-дослідницьку і соціально-культурну діяльність;

- створення умов для формування навчальної компетенції студента в області іноземної мови і його розвитку як мовної особи [5, 123].

Таким чином, проектна технологія дозволяє актуалізувати власне навчально-пізнавальну діяльність і, відповідно, активізувати студента як суб'єкта даної діяльності, реалізувати його особистий потенціал. Це створює умови для розвитку мотивації, забезпечує по-справжньому продуктивний характер навчальної діяльності і продуктивність освітнього процесу в цілому.

**МОТИВАЦІЯ ОВОЛОДІННЯ ІНОЗЕМНОЮ МОВОЮ ЯК ОДИН ІЗ ЧИННИКІВ
ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ЕКОНОМІЧНОГО НАПРЯМУ**

Використання відеофільмів, діафільмів, відеороликів може також виступати як засіб підвищення мотивації студентів при вивченні іноземної мови. Робота над фільмом, на думку Ю.І. Верісокіна, є “ефективною формою навчальної діяльності, яка не лише активізує увагу студентів, але й сприяє вдосконаленню їх навиків аудіювання і говоріння, оскільки зорова опора звукового ряду, що звучить з екрану допомагає повнішому і точнішому розумінню його змісту” [1, 35]. При цьому автор вважає, що фільм, знятий самими студентами під керівництвом викладача, допомагає задіювати особистий чинник участі студентів в навчальному процесі, підвищити мотивацію до вивчення іноземної мови не просто як навчального предмету, але як нового для них засобу спілкування, адже героями фільму стають самі студенти: “Ця робота цікава тим, що студенти, після перегляду, розмовляють безпосередньо з самим “героєм фільму”. Тому перегляд фільму і вся подальша робота над ним – не самоціль, а дієвий засіб активізації уваги студентів для підтримки їх інтересу до предмету” [1, 35].

Також пропонується самостійне виготовлення студентами діафільмів або коротких відеороликів як одну з форм проектної роботи, що сприяє підвищенню мотивації. Робота в групах при створенні подібних проектів є сприятливим чинником, який сприяє залученню всіх студентів до пізнавального процесу. Зрештою, комп’ютерні мультимедійні презентації створені студентами надають сильну дію на них в мотиваційному плані.

Висновки. Таким чином, проблема мотивації є одним з найважливіших факторів, що впливають на навчальний процес у системі вищої школи; і для досягнення кращих результатів цей фактор слід неодмінно враховувати, як один із складових вирішення проблеми оптимізації процесу навчання та забезпечення якості освіти.

1. Верісокин Ю.И. *Видеофильм как средство повышения мотивации школьников при обучении иностранному языку. / Иностранные Языки в Школе.* – 2003. – №5. – С. 31.

2. Вилюнас В.К. *Психологические механизмы мотивации человека “МГУ” 1990.* – 283 с.

3. Ковалев Г.А. *Психологическое воздействие: теория, методология, практика: Автореф. дис. ... д-ра психол. наук: 19.00.07/АПН СССР.* – М., 1991. – 50 с.

4. Колесникова О.А. *Ролевые игры в обучении иностранным языкам. / Иностранные Языки в Школе.* – 1989. – №4. – С. 15.

5. Коряковцева Н.Ф. *Современная методика организации самостоятельной работы изучающих иностранный язык.* – М.: Аркти, 2002. – 176 с.

6. Левченко Т.І. *Мотивація суб’єкта в різних видах діяльності; Монографія / Тетяна Левченко.* – Вінниця: Нова Книга, 2011. – 448 с.

7. Семёнова Т.В., Семёнова М.В. *Ролевые игры в обучении иностранным языкам. / Иностранные Языки в Школе.* – 2005. – №1. – С. 16.

Стаття надійшла до редакції 29.10.2013

4 грудня – Введення, або “Третя Пречиста”

